

Judykatura: Kl. rebus sic stantibus

Sygn. akt II CSK 303/17

vide SN.pl (orzeczenie)

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 marca 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marian Kocon (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk

SSN Bogumiła Ustjanicz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa H. M. i R. O.

przeciwko W. M.

o rozwiązanie umowy darowizny i zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 8 marca 2018 r.,

skargi kasacyjnej powoda H. M.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w .z dnia 5 grudnia 2016 r., sygn. akt I ACa .../16,

TEZA WYROKU:

Niedozwolone zniszczenie stosunków (art 354(1))
może wynikać z nieskutecznej zmiany stawa
podległości i celnyk oraz z gwałtownej
potrawy cere ne nęku
(vide - s. 7 usoderzenie wyro

obowiązku zapłaty swojej siostrze tytułem częściowej spłaty kwoty 100 000 zł. Nie podzielił ich stanowiska, że w istocie została zawarta umowa darowizny obciążliwej, zobowiązującej obdarowanego do spełnienia określonego świadczenia na rzecz osoby trzeciej, stosownie do art. 893 k.c., ponieważ takiego zastrzeżenia umowa nie zawiera. Nie zostały spełnione przesłanki przewidziane w art. 357¹ k.c., od zaistnienia których uzależnione byłoby rozwiązanie umowy. Wskazał, że śmierć obdarowanego nie należy do kategorii nadzwyczajnej zmiany okoliczności, zwłaszcza że umowa darowizny została wykonana w całości. Żądanie rozwiązania tej umowy nie było zgodne z zasadami współżycia społecznego. Zamiar K. S. zapewnienia córce właściwych warunków bytowych uznał za godziwy. Zaznaczył także, że H.M. nie ma legitymacji do domagania się rozwiązania umowy darowizny w części dotyczącej A. M., a R. O. nie zaskarżyła wyroku w tym zakresie.

Powód w skardze kasacyjnej powołał podstawę przewidzianą w art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c., zarzucił naruszenie przez błędną wykładnię i niezastosowanie art. 56, art. 897 w związku z art. 922 i art. 907 § 2 k.c. oraz art. 357¹ k.c. Domagał się uchylenia wyroku Sądu Apelacyjnego w części oddalającej jego apelację i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania albo uchylenia go i zmiany, zgodnie z żądaniem.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Pierwotnie zgłoszone przez powodów roszczenie obejmowało żądanie rozwiązania umowy darowizny i nakazanie pozwanej wydania przedmiotu darowizny R.O.. Po podjęciu postępowania z udziałem R.O. roszczenie zostało ukształtowane jako żądanie rozwiązania umowy darowizny, nakazanie przedstawicielce ustawowej pozwanej złożenia oświadczenia o przeniesieniu na rzecz H.M. własności nieruchomości zorganizowanych w gospodarstwo rolne w udziale ½, a powódka domagała się zasądzenia na jej rzecz kwoty 100 000 zł, w wykonaniu obowiązku nałożonego na obdarowanego. W konkluzji apelacji powód wniósł o dokonanie zmiany wyroku Sądu pierwszej instancji i rozwiązanie umowy darowizny, zobowiązanie przedstawicielki ustawowej małoletniej pozwanej do złożenia oświadczenia o przeniesieniu własności nieruchomości objętych umową w udziale ½ na rzecz powoda i w udziale ½ na rzecz R.O.. W skardze kasacyjnej

powód zaskarżył wyrok w zakresie oddalającym jego apelację. Powoływali się na nadzwyczajną zmianę stosunków, obejmującą nagłą śmierć obdarowanego i urodzenie się jego córki, której darczyńcy nie mogli przewidzieć, a wykonanie umowy doprowadzi do ich rażącej straty. Zgodnie z art. 321 § 1 k.p.c. sąd jest związany żądaniem zgłoszonym przez powoda, a tym samym niedopuszczalne jest orzekanie o innym, niezgłoszonym żądaniu. Zakres rozpoznania skargi kasacyjnej przewidziany w art. 398¹³ § 1 k.p.c., wskazuje, że Sąd Najwyższy dokonuje tego w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw, jest także związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Oznacza to, że przedmiotem kontroli kasacyjnej jest orzeczenie sądu drugiej instancji, odnoszące się do zgłoszonego przez powoda żądania.

infrascripto nr 357(1)KC

Przepis art. 357¹ k.c. reguluje możliwość ingerencji sądu w treść łączącego strony stosunku umownego przez oznaczenie sposobu wykonania zobowiązania wysokości świadczenia lub nawet rozwiązania umowy. Możliwość ta ma charakter wyjątku od zasady związania stron zawartą umową, podyktowanego zaistnieniem nadzwyczajnej zmiany stosunków, której strony nie przewidywały przy zawarciu umowy. Nadzwyczajną naturę mają także skutki wywołane przez zmianę stosunków, do których ustawodawca zaliczył spełnienie świadczenia połączone z nadmiernymi trudnościami albo grożącą jednej ze stron rażąca stratę. Ponadto ingerencja może być podjęta po rozważeniu interesów stron i jej zgodność z zasadami współżycia społecznego. Rozwiązanie umowy, obwarowane zwrotem „nawet orzec o rozwiązaniu umowy”, może być zastosowane, wyjątkowo w sytuacji gdy nie można było osiągnąć celu przez zmianę treści umowy. Nadzwyczajna zmiana stosunków rozumiana jest jako zdarzenie rzadko zachodzące, niezwykle wyjątkowe, normalnie niespotykane. Do przyczyn zaistnienia takiego stanu zaliczane są zdarzenia natury przyrodniczej (nieurodzaj), społecznej (epidemia, klęski żywiołowe, kryzys gospodarczy), powszechnie występujące. Do tych sytuacji zaliczane są także zaskakujące zmiany stawek podatkowych albo celnych czy gwałtowne zmiany poziomu cen na rynku. Nieprzewidywalność związana jest z przyszłą sytuacją, a brak było podstaw do zdiagnozowania jej przez strony. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmowane jest, że hipotezą art. 357¹ k.c.

objęte są tylko zdarzenia nadzwyczajne o charakterze powszechnym, niezależne od woli stron, wykraczające poza typowe ryzyko gospodarcze (por. wyroki z dnia 17 października 2012 r., II CSK 646/11; z dnia 19 listopada 2014 r., II CSK 191/14 niepublikowane). Między nadzwyczajną zmianą stosunków a nadmierną trudnością spełnienia świadczenia lub groźbą straty musi zachodzić związek przyczynowy w rozumieniu art. 361 § 1 k.c. Nadzwyczajna zmiana stosunków ze swej istoty nie może mieć indywidualnego charakteru, nie może dotyczyć osobistej sfery strony (choroba strony lub członka jej rodziny, czy nawet śmierć strony). W takiej sytuacji można rozważać kwestię niemożliwości świadczenia. Zastosowanie jednego ze sposobów modyfikacji umowy, z uwagi na zdarzenia i ich skutki przewidziane w omawianym uregulowaniu dotyczy umowy, która nie została wykonana. Wskazuje na to sformułowanie „spełnienie świadczenia byłoby połączone z nadmiernymi trudnościami albo groziłoby jednej ze stron rażącą stratą”. Umowa definitywnie wykonana nie podlega modyfikacji. Sądy obu instancji stwierdziły, że umowa darowizny została wykonana. Darczyńca objął we władanie gospodarstwo rolne, został wpisany jako właściciel w księgach wieczystych tak, jak i ustanowiona na rzecz darczyńców służebność. Powód otrzymał rentę strukturalną, której przyznanie uzależnione było od przekazania gospodarstwa rolnego następcy (§ 4 pkt 4 rozporz. R.M.). W skardze kasacyjnej nie zostały powołane argumenty, które mogłyby wpłynąć na zmianę stanowiska prawidłowo przyjętego przez Sądy obu instancji.

Zgodnie z art. 56 k.c., czynność prawna wywołuje nie tylko skutki w niej wyrażone, lecz również te, które wynikają z ustawy, z zasad współzycia społecznego i ustalonych zwyczajów. Znaczenie tego uregulowania polega na uzupełnieniu treści czynności prawnej, o kwestie które nie zostały w niej wprost wyrażone, a są niezbędne dla zapewnienia bezpieczeństwa obrotu, poszanowania zasad kontraktowania oraz interesu publicznego. Uzupełnienie autonomii woli stron kształtujących swoje czynności prawne, wymagane jest przede wszystkim w odniesieniu do takich czynności, które oddziałują na sferę prawną innych osób. Skarżący naruszenia tego uregulowania upatruje w nieuwzględnieniu następstwa prawnego pozwanej, w odniesieniu do obowiązku rentowego względem powoda i skutków popadnięcia darczyńcy w niedostatek po wykonaniu darowizny,